

РЕЦЕНЗИЯ

от професор д-р Светослав Овчаров

НАТФИЗ „КР. САРАФОВ”

професионално направление 8.4, Театрално и филмово изкуство

за представените хабилитационни материали от гл. ас. д-р Валентина Фиданова Коларова в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент”, обявен от НАТФИЗ „Кр. Сарафов”

Като хабилитационен труд д-р Фиданова е предоставила три 54 - минутни документални филма: „Отвъд скока“, „Призвание – актриса“, „Навътре в камъка“, като в първите два е сценарист, режисьор и монтажист, а в третия – сценарист и режисьор и два научно-популярни филма: „Да отмениш предначертаното“ и „Цената на дълголетието“, като в тях е режисьор и монтажист, а на втория е и съсценарист. Представен е и монографичен труд „От киновъзприемане към кинотворчество“, издаден като книга в обем от 95 страници. Като обем и представителност предоставените материали отговарят на изискванията на закона за хабилитационен труд.

Д-р Фиданова е известна като един от активно работещите автори в съвременното българско кино. В творческата си биография тя има и игрални, и документални, и научно-популярни филми, при това в респектиращо количество. Изборът ѝ да представи като хабилитационни трудове тези филми е продиктуван вероятно от желанието да се представи работата ѝ на етапа, до който е достигнала в последните години, тъй като всички (с изключение на един) са от последните пет години.

Филмът „Отвъд скока” е изграден със спокойна повествователна структура. Следва се развитието на персонажа във времето – от детството, през училището, към спортните постижения. С разкази на очевидци и роднини е разказано за ежедневието на Йорданка Благоева. Разбираме, че тя често е жертвала радостите на мига заради големите спортни идеали. Очевидно имаме работа с един хармоничен човек – завършен в своята вселена. В нейният свят всичко е подчинено, подредено, систематизирано – също като градината на

вилата ѝ, в която тя прекарва времето си. В която „като влезе сутрин, чак вечер ще я видиш“.

Така е минал и животът на световната рекордьорка Благоева. Монтажната структура на филма (д-р Фиданова кандидатства за длъжността доцент по монтаж) е ненатрапчива, режисьорката (тя е и монтажист) е успяла да се вгради в тъканта на филма и да го води „отвътре”, без показност и афиширане. Филмът е толкова добре подреден, че от време на време се питам: „няма ли нещо, което да разрушава стройния свят на персонажа?“ Завист на съперниците (епизодът от първенството, на което някой ритнал стойката, летвата паднала и тя загубила първото място, е разказан през усмивка от Благоева. Само можем да предположим, че навремето онова, което е изпитвала никак не я е карало да се усмихва, а напротив – като виждаме амбициозната ѝ природа.), нелоялна конкуренция, измами, допинг скандали...

Драматичните колизии само биха помогнали още повече да се приближим до човека „отвъд скока“, както ни насочва заглавието.

„Призвание -актриса” е документален филм за известната актриса Гинка Станчева. Ако трябва да направим някакъв паралел с предишния филм, представен като хабилитационен труд, това е желанието на д-р Фиданова да се насочва към знаменити персонажи, към хора, които са лица на времето – Йорданка Благоева в спорта, а Гинка Станчева – в киното и театъра. От това желание произлиза и устойчивият стремеж на г-жа Фиданова да осигури максимално количество изобразителен доказателствен материал, за да обрисова характерите. И двата филма изобилстват с архивни кадри, някои от които – направо откривателски. Очевидно зад нея като режисьор и монтажист стои стабилен проучвателен екип, който добре си върши работата. Ако в „След скока“ това са кадри от тренировки, тренировъчни лагери и състезания, то в „Професия – актриса“, това са кадри от изяви на г-жа Станчева в киното, телевизията и театъра.

И в този филм г-жа Фиданова не се опитва да се намесва като монтажист с крециящи решения. Тя се потапя в документалната структура и „се крие” зад героите на филма.

Друга обща черта на двата филма, представени като хабилитационни е отсъствието на остри сблъсъци, които да оформят релефно характера на героя. Ще дам пример само с разказа за присъствието на актрисата Гинка Станчева на фестивала в Кан, облечена в народна носия. Във филма това е представено като идеализиран спомен, а и не би могло да бъде друго яче, в спомените на актрисата това е забележително събитие. Знае се, обаче, че появата на Станчева

в този фолклорен вид на фестивала е предизвикало и множество язвителни и дори обидни коментарии по неин адрес, и най-вече по адрес на България. Тъй, че всяка истина има повече от едно лице. Вероятно г-жа Фиданова твърде силно обича своите персонажи и им прощава и пропуска в паметта, и липсата на трезва самооценка. Монтажната структура на този филм е стабилно изградена с едно водещо интервю – на основния персонаж и поддържащи интервюта на нейни колеги. Всички те са позитивни в спомените си. Очертава се една идилична картина на живота в „Младежкия театър“, например, а известно е, че актьорското съсловие е всичко друго само не и любвеобилно, когато става дума за колеги. И в този случай наличието на повече острота, на сблъсъци би било от полза за филма.

От трите представени като хабилитационни документални филма моите симпатии са най-вече на страната на „Навътре в камъка“. Чепатият характер на поета Иван Динков, конфликтувал цял живот с обществото и най-вече със себе си, е намерил пълнокръвен образ. Във филма са използвани точни и въздействащи мигове от хроники, запечатали изяви на поета. Някои от тях със стойност на прозрения, други като сериозни народопсихологически обобщения. Оттук идва и силата на филма – всички интервюирани литературни критици или близки на Динков подсъзнателно се опитват да бъдат на неговата висота. „Стягат се“, „дисциплинират мисълта си“, поезията му ги мобилизира. Така образът на поета се появява пред нас пълнокръвно, с всички силни и слаби страни, с възможността, когато е сломен да изпие каса вино, а когато е на върха на успеха - да мълчи, с осъзнаването на таланта и преклонение пред него. В този филм, може би защото човека, който стои в центъра на разказа е респектиращ с ума си, всички интервюирани са „на ниво“ и така помагат да разберем наистина какъв поет е загубила страната ни. Образът на поета се носи както от стиховете му, така и от хората, които ги анализират. Тъй филмът е близо до идеята, че нито един талант не е погубен, щом има кой да го оцени и помни.

Двата научно-популярни филма, които д-р Фиданова представя са интересни дори само по себе си, че поддържат все още духа на „научно-популярното кино“. Онова, което преди години беше стандарт в този подвид на документалното кино, отдавна излиня и функциите му се поеха от репортажи-еднодневки в телевизиите. И тъй като филмите са представени като хабилитационни материали в конкурс за доцентура по монтаж, трябва да отбележа, че в тях присъстват множество добри страни на научно-популярното кино: внимателно проучване на

темата, подбиране на сериозен доказателствен материал, работа със статистика, привличане на научни капацитети, които осветляват проблемите, онагледяване на тезите с визуални решения, които са попълни на времето (например 3D анимация). Филмите са точни като ритъм и дължина, съобразени с телевизионни формати и навикът на аудиторията да възприема подобни произведения. Като лирическо отклонение, ще призная, че най-хубавото са кадрите с щъркелите от филма „Цената на дълголетие“. Признавам си, толкова много щъркели ми подействаха умилително. А и са попълни на филма, разбира се, нали щъркелите „носят живота“.

Монографията „От кино възприемане към кинотворчество“ е пространно есе върху природата на изкуството и киното като част от него. Изложени са познанията на д-р Фиданова за света на киното на етапа, на който е била при нейното написване. Тъй като всички филми, представени като хабилитационни трудове са направени след написването на тази монография, би ми било интересно да разбера дали нещо се е променило в нейното отношение към процеса на осмисляне на киното. Десет години не са малък период, а в тези десет години г-жа Фиданова е натрупала много нов и положителен опит и в кинотворчеството и в неговото възприемане. Бих очаквал следваща част на монографията.

Представените от д-р Фиданова като хабилитационни материали филми са доказателство за уменията ѝ да осмисля, строи и прокарава систематично идеите си в документалното кино. Между достойнствата ѝ виждам и това, че съумява да намери интересни персонажи, за които да разказва (заедно с неотменния си съсценарист проф. Коларов), да им «влезе под кожата», да изравя интересен и неочакван архив, да работи с различни източници. Всичко това са качества, които човек, непременно трябва да притежава, когато се занимава с режисура и монтаж в документалното кино. Като човек със сериозен опит, тя ясно си дава сметка за приносния характер на всеки филм, който се занимава с емблематични личности в българската култура. Приемам този приносен характер на филмите.

Към положителното си впечатление от хабилитационните материали искам да добавя, че г-жа Фиданова има достатъчно количество часове със студентите в Академията. Естеството на работата при новата система на обучения я праща на „разни фронтове“. Съгласете се, че първите асоциации, които се раждат от думата „фронт“ са нелицеприятни и са за кал, кръв и

жертви. Да, д-р Фиданова винаги е в челните редици на „фронтаците“, но за нейна чест можем да кажем, че никога „не е предавала фронта“.

В заключение искам да кажа, че предоставените хабилитационни материали ми дават основания да подкрепя кандидатурата на д-р Фиданова-Коларова в конкурса за доцент.

Гласувам с „Да“.

София 14 април 2019 г.

проф. д-р Светослав Овчаров